

תוצאות היום

שיעור מפי מרן הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א – פוסק עדת תימן

גליון 60

יו"ל ע"י התאחדות בני הישיבות ובסיוע מוסדות יד מהרי"ץ

ירידת הדורות גורמת לקושי בהבנת התורה

ואין להקשות שהרי הרמב"ם עצמו ודאי חשב על תירוץ הב"י והורידו לעולם, וא"כ מה הקושי שהיה לב"י. כיון שעבר כבר 400 שנה מהרמב"ם לב"י, ומספרים על אחד החכמים שהביאו לפניו שאלה על איזה עוף אם הוא טרף או כשר, וענה שבבאר היטב כתוב שזה טריפה, ומ"מ שילם לאותו אחד על העוף. ושאלו תלמיד אחד הרי בשיעור לפני כמה זמן דחית את הבאר היטב והסת שיש להתייר.

וענה לו הרב, בזמן הבאר היטב העולם היה זך ונקי וקלעו וכיונו לאמיתה של תורה, אבל עכשיו בזמנינו מי יודע אם אני צודק, ויש הבדל בין הדורות.

ואפ' על הגר"א מספרים בספר מעלות אליהו שמישהו בא לאחד מקרוביו ואמר ששלחו אותו מעולם האמת להגיד משהו להגר"א, ורק בגלל זה ירד לעולם, שבלא זה לא רצה לרדת ופחד שהעולם הזה יזיק לו.

וא"כ גם אם הרמב"ם הגיע לזה בקלות, כנראה בזמן הב"י כבר היה הרבה יותר קשה להגיע לזה, וק"ו אנחנו, ומ"מ יגעת ומצאת תאמין, ומי שינסה את השיטה הזאת יראה שהדברים יותר בהירים, ויתפתח בלימוד בעז"ה.

ב.

קיצור המעשה בלימוד זכות של ירמיה הנביא על עמ"י

ירמיהו הנביא שואל את הקב"ה שאלה קשה, בזמנו היה כ"כ הרבה חרון אף בעולם, עברו על כל התורה כולה על עשרת הדברות וכבר נגזר חורבן, והקב"ה אמר שאם ישמרו שבת, מצד מידת הרחמים הקב"ה מוכן למחול, וגם את זה לצערנו לא שמעו.

וירמיהו הנביא טען לקב"ה, הרי יש את נביאי השקר שמטעים אותם שלא יהיה חרב ולא יהיה רעב, והקב"ה ענה לו - שקר הנביאים מדברים לא שלחתיים ולא ציוותים.

ולא מובן, שהרי ודאי שהנביאים משקרים, אבל זה גופא, אנשים מאמינים להם, ומה תשובתו של הקב"ה. [ולא נכנס לכל הנושא הזה וכבר עמדנו על זה והבאנו תשעה מהלכים בשיעורים במוצ"ק הקודמים].

דברי השל"ה בביאור דברי משה "לא ה' שלחני"

יש דבר מענין שכתב השל"ה שכשקרח ועדתו קמו נגד משה רבינו וכפרו בתורה מן השמים כידוע משה רבינו אמר "אם כמות כל האדם ימותון אלה ופקודת כל האדם יפקד עליהם לא ה' שלחני ואם בריה יבא ה' ופצתה הארץ את פיה ובלעה אותם וכל אשר להם וירדו חיים שאולה וידעתם כי ניאצו האנשים האלה את ה'" משה רבינו עשה מבחן, הם טוענים שאני מחפש כבוד לעצמי ומניתי את אחי אהרון לכהן גדול וכו' ובאמת קרח צריך להיות כה"ג. ועוד טענו שכל המצוות שאמר משה המציא מעצמו. ואמר משה אם "בריאה יבא ה' ופצתה הארץ את פיה" תדעו שהם ניאצו את ה', ואם ימותו כדרך בני אדם שיהיו חולים וכדו' לא ה' שלחני, וזה מבהיל איך משה יכול לומר דבר כזה, ובשל"ה מאריך על זה [ומביא ע"ז משל ונמשל ע"ש].

ותורף דבריו משה חשב שהקב"ה מתנבא אליו בשביל לכבדו ולא באמת מרצון העצמי של הקב"ה ובשביל כלל ישראל.

ביאור דברי חז"ל מח' קורח ועדתו

ושם עוד מאריך להסביר את מח' קורח ועדתו שגם ביניהם היה מחלוקת, קורח היה כופר וכתוב עליו שהיה אפיקורוס,

א.

שיטת מהרי"ץ בדרך הלימוד ושהיא הדרך המשותפת לכולם

ישנן הרבה שיטות לימוד, מה לומדים ואיך לומדים, אבל יש דבר אחד שצריך להיות משותף לכולם. אם יש שאלה כשלומד גמרא, משנה, פרשת שבוע וכדו' מה לעשות, יש כאלה שמיד מסתכלים מה אומר רש"י, האם זה נכון או שצריך לנסות לתרץ לבד [בפירוש מילה בארמית נראה שכן יסתכל ברש"י וכדו' דגם אם יתעמק לא ידע].

חשוב מאד לדעת את שיטת המהרי"ץ [המהרי"ץ בעצמו לא כתב את זה, רבי יהודה גיספן כתב ששמע את זה ממהרי"ץ וכתב דהיה רגיל לומר את זה], וז"ל שמעתי אומרים בשם מרנא ורבנא כמהר"ר יחיא צאלח תנצב"ה שכך היה אומר שכשיעלה על לב איש איזה קושיא ראוי לו לעיין תחילה בדעתו איזה טעם לדבר ובזה טוב לו ואח"כ יעיין בספרי החכמים ושמא יזכה להתגלות לו טעם הדבר וימצא ישוב לקושייתו עכ"ל.

דחיית הטוענים שנמצא טורח סתם

ויש שטוענים שאם לא יסתכלו ברש"י וכדו', ויבינו בעצמם, ואח"כ יראו שכבר כתבו את מה שהם אומרים, וחושבים סתם טרחתי. התשובה לזה שאם הבין את זה לבד כשיקרא את הרש"י יבין יותר טוב, ואם רש"י לא כותב את זה צריך להבין מדוע, ואולי ימצא מפרשים אחרים שאומרים את מה שאומר ואולי לא.

ועי"ז יבין את עומק הענין אפ' כשמוצא את הדברים כתובים, כיון שהגיע לזה בכוחות עצמו הדברים יותר ברורים לו.

דחיית הטוענים ששיטה זו גורמת לגאווה

ויש שטוענים ששיטה זו לא כדאית, שאם ימצא את מה שחשב במפרשים, יגרום לו לחשוב שהוא כבר בדרגה ויכנס בליבו גאווה.

אבל חושבני שזה לא נכון, שהרי לא מדובר במישהו כזה שחושב שבגלל שכיון פעם אחת לרשב"א נחשב כרשב"א. וגם אם כיון לזה, ודאי שזה לא כדברי הרשב"א שאמר את דבריו בוודאות.

תוספת ביאור ומעשה מענין על הב"י בענין זה

יש דבר יותר עמוק מזה, מספרים על מרן הב"י שלמד איזה רמב"ם מאד מוקשה [בכסף משנה מבואר הרבה יישובים לסתירות שיש ברמב"ם וקושיות הראב"ד והיה צריך לעמול איך הרמב"ם למד את הסוגיא בש"ס שהרי הרמב"ם לא הביא את מקור דבריו, ומרן הב"י מהראשונים שטרחו לבסס את שיטת הרמב"ם מהגמ' וישב לילה שלם ליישב רמב"ם מוקשה ולפנות בוקר מצא תירוץ, וכשהגיע לשיבתו אמר לבני הישיבה שבס"ד אחרי יגיעה ועמל זכיתי לתרץ ולבאר את דברי הרמב"ם. וקם אחד ואמר שחושב שיש לו תירוץ, ואמר לו את התירוץ שחשב הב"י עצמו והגיע לזה אחרי הרבה עמל וחלשה דעתו של הב"י.

וכתב כמדומני המגיד משרים שאחרי שהב"י הוריד את התירוץ לעולם אז אפשר לכוון לזה בקלות, אבל לפני שהוריד את התירוץ לעולם אף אחד לא היה יכול לכוון לזה, וממילא אותו תלמיד אחרי שהב"י הוריד את התירוץ לעולם, כביכול "חטף" אותו מהאור, שכבר התירוץ נמצא. וא"כ אחרי שהרשב"א אמר והוריד את דבריו לעולם אז אפשר לכוון לזה, וממילא אין מקום לגאווה כלל.

דתן ואבירם היו בעלי תאוות ועניין אותם רק גשמיות, ומאתים חמישים ראשי סנדרהות היו צדיקים ורק טענו מדוע רק אתם בקשר עם הקב"ה גם אנחנו רוצים להיות בקשר עם הקב"ה.

חז"ל אומרים, מח' לשם שמים זה מח' ב"ש וב"ה, ושאינה לשם שמים זה מח' קורח ועדתו, ושואלים וכי המח' בין קורח ועדתו הרי נחלקו על משה, ומתרגמים שגם בין קורח ועדתו היה מח' דהיינו לכ"א היה שיטה שונה וכולם התחברו נגד משה.

תוספת ביאור מדברי השל"ה ע"פ סוד עמוק בנביאי השקר

ונחזור לעינינו בביאור דברי משה שחשב שאולי הקב"ה עשה את הדברים האלו לכבודו וע"ז אמר משה א"כ "לא ה' שלחני" אם זה לא בא מרצונו של הקב"ה אלא בשביל לכבדני, ובהגה"ה שם בדברי השל"ה כתב שיש לבאר דבר זה ע"פ סוד עמוק בנביאי השקר, שיש כאלה נביאי שקר שחושבים שהם מתנבאים והקב"ה מדבר איתם, והם מאמינים שיש להם רוח הקודש [ולצערנו יש כאלו היום] וזה קורה בגלל חטאיהם שהיו בעבר שירדו לעומק הקליפה ודיבר עמהם רוח הטומאה וטועים עכשיו שרוח הקודש מדבר איתם, ה' ירחם, מבהיל.

נבואתו של משה רבינו היתה קדושה, מאספקלריה המאירה, ולא היה שום פגם בנבואתו, ואמר לקב"ה אם לא תפתח האדמה את פיה אני אהיה מוכרח לומר שלא ה' שלחני אלא רוח הטומאה, הפלא ופלא.

תמוה מדוע נענשו הנביאים והעם

וצריך להבין אם נביאי השקר טעו ורוח הטומאה מטעה אותם, והם באמת חושבים שהקב"ה מתנבא אליהם, מדוע הם נענשים, והכתוב אומר "בחרב וברעב יתמו הנביאים ההמה" ועל הציבור כתוב שיהיו מושלכים בחוצות ירושלים.

מעשה עם חנניה בן עזור וירמיה בענין החורבן

בירמיה פרק כ"ט מסופר על חנניה בן עזור הנביא שעמד בבית המקדש ואמר "כה אמר ה' צבאות אלוקי ישראל שברתי את עול מלך בבל בעוד שנתיים ימים אני משיב אל המקום הזה את כל כלי בית ה' אשר לקח נבוכדנאצר ואת יכניה בן יהודה אני משיב אל המקום הזה" ואמר לו ירמיה הנביא "אמן כן יעשה ה'" הלוואי שיתקיים מה שאתה אומר אבל תדע אני אומר שיהיה חורבן ואתה אומר שלא יהיה ואם לא תתקיים נבואתי אין הוכחה שאני נביא שקר כיון שנבואות לרעה שלא התקיימו אין הכחשה לדברי הנביא שיכול להיות שחזרו בתשובה אבל נבואה לטובה אינה מתבטלת לעולם. וענה ע"ז חנניה בן עזור בבטחון שלא יהיה חורבן (יעו"ש בפסוקים). והלך ירמיה לדרכו ואת"כ הקב"ה נגלה לו שחנניה ואמר לו שחנניה נביא שקר, ואמר ירמיה בשם ה', שחנניה ימות השנה, וכך היה.

לימוד נפלא מפרשה זו

ומהפרשה הזאת רואים שירמיהו הנביא היה מסופק והיה לו צד שהקב"ה מתנבא לאנשים אחרים שלא יהיה חורבן וכן הלך לדרכו בשתיקה ורק אח"כ שהקב"ה אמר לירמיה שחנניה נביא שקר היה בטוח שהוא נביא שקר. ובמסכת סנהדרין כתוב שחנניה בן עזור היה נביא אמת שהתקלקל ואפ' שהיה אדם גדול בדרגה גבוהה בכ"ז פגעה בו מידת הדין, וצריך עוד להסביר ולהרחיב בהבנת דברים אלו ואכמ"ל.

ג.

קיצור הלימוד מהפסוק "מה נאמר"

נאמר כמה דברים שקשורים לדרגות שלנו. דברנו על הענין של "מה נאמר לאדוני [בחיריק] מה נדבר ומה נצטדק" ושאלנו שבנפילת אפיים אומרים מילת לאדוני בקמץ והסברנו עוד בכפל הדרשות שחז"ל מסבירים את "מה נאמר" שדרשהו על הכסף ועל הגביע ועוד מה יאמרו לאביהם, ואמרנו שכיון שיש דגש על האות "נ" זה בא להכפיל כפול שלוש והכל נכנס בפסוק.

כמה כללים בדקדוק קריאת

הפסוקים בתורה שצריך לשים לב אליהם

ישנם הרבה שקוראים לא נכון. לדוגמא, איך קוראים את הפסוק "מי כמכה באלים ה'", רוב האנשים קוראים את מילת "באלים" רגיל, אבל צריך לקרוא האות "ב" של באלים בדגש חזק, וכן בפסוק "ארצה גושן" "ג" בדגש חזק. ובשנים האחרונות לא שומעים שקוראים נכון פסוקים אלו.

ויש כאלה שאין להם כלל מושג של דגש חזק, לדוגמא הפסוק "גדול עונוי מנשוא" הם קוראים במלרע וללא דגש, וצריך

לקרוא בדגש חזק ב"נ". יש אותיות רפויות ויש אותיות עם דגש ויש דגש חזק כמו "מה נאמר לאדוני" וכמו "מה פרצת עליך פרוץ" שאותיות "פ" בדגש חזק. ומטעם זה אמרנו שהדגש חזק שבא בפסוק מה נאמר מרמז על כמה דברים. וצריך להבין בפסוק "ארצה כנען" למה האות "כ" בדגש חזק, ובדקדוק יש כללים, יש דחיק ויש אתי מרחיק, וזה נחשב דחיק שהאותיות נדחקות ונופלות אחת על השנייה ונדחסות.

ומ"מ צריך להבין על מה מרמזות הכפילות. וחשבני לומר שהרי ארץ ישראל נקראת כנען, ויש בארץ ישראל שבע עממים החתי והאמרי והחוי והיבוסים והכנעני וכו'. וא"כ המילה כנען משמשת גם כשם כללי של כל הארצות יחד וגם כשם פרטי לאותו עם שבאותו ארץ, ולדוגמא יש סדר טהרות וכתובי יש מסכת טהרות, וכן ספרדים נקראו בשם זה אפ' שיש הרבה ארצות שבאו משם מרוקו אלג'יר לוב מצרים פרס וכו' ובכ"ז משמשת הארץ ספרד כשם כללי לכולם ששם היה מרכז התורה בזמנו. ולענין הפסוק "ארצה גושן" ביאור הכפילות שהיה בארץ גושן את הקדושה של ארץ ישראל.

דקדוק במילת "הבו" שנקראת הפוך מכללי הדקדוק

ובפסוק "כי שם ה' אקרא הבו גדל לאלוקנו" בדקדוק יש קושי בזה, שבדרך כלל כיון שמילת "גדל" היא במלעיל צריך להיות כך גם במילת "הבו" הקודמת לה. אך בפסוק זה המילה "הבו" במלרע. וצריך לדעת שכל כללי הדקדוק אינם סתם כללים יבשים אלא דברים עמוקים וחשובים.

טעם נפלא ממין שליט"א בהסבר שינוי הקריאה

וחשבתי הרבה למה פסוק זה נקרא לא לפי הכללים. ונראה לומר כך, דבגמ' ברכות נג: כתוב שגדול העונה אמן יותר מן המברך, ובספרי ובמדרש הגדול ובגמ' כתוב שלומדים זאת מהפסוק הזה. שכתוב "כי שם ה' אקרא" זה המברך, והשומעים צריכים לענות אמן כדכתיב "הבו גדל לאלוקנו", ודורשים את מילת "גדל" שגדול העונה יותר מן המברך, ויוצא שהפסוק בא ללמדנו על עניית אמן.

וכתוב בגמ' שלא עונים אמן חטופה, קטופה, ויתומה, ואחד הפרושים לאמן קטופה, שמחלק את המלה לשתיים א-מן. ולפ"ז מובן שמילת הבו מלרע שלא תעשה את האמן מלעיל ויהיה אמן קטופה אלא מלרע, הפלא ופלא.

תשובה לשואל דהדגש מכפיל רק שנים

ישנם שלושה מבטלים את כללי הדקדוק - מפסיק, דחיק, ואתי מרחיק. ודחיק הוא דגש חזק, ומישהו שאל איך אפשר ללמוד מהדגש של "מה נאמר" שלוש דרשות, ובאמת אין שיעור לדגש החזק ויכול להיות כפול ומכופל, ורק אמרו מיעוט רבים שנים ויכול להיות יותר.

דרגה שלישית בענין הדגש - דגש חזק ביותר

עכשיו תשמעו משהו שלא יודעים אותו, שיש דרגה שלישית בדגש והיא דגש חזק ביותר וזה בזכות המהר"ץ שהת"ו דגש רב והוא אחד מן הארבע תוו"ן דגושים בדגש רב שמשונים מהדגש החזק הרגיל ורבים חשבו שזה טעות ולא הבינו מה זה דגש רב. ובספר יהושע כתוב "וישמה תל עולם" וכתב מהריץ שהת"ו דגש חזק ביותר ולצערנו המסורת הזאת שכחו ממנה אבל זה כבר כתוב במחברת התגאן.

ויש עוד מושג של אות רבתי כדוגמת "בראשית ברא" שהאות "ב" היא בדגש רב וצריך לדעת כמה שיעור להגדיל ובאמת אין לזה שיעור ולענין שמע ישראל שכותבים בתפילין כתוב בשם האר"י שהאות "ד" תהיה עבה כמו ארבע דלת"ן ויש כאלו הבינו שזה בכל האותיות וזה לא נכון ואין שיעור והעיקר שרואים שזה גדול וא"כ הכל תלוי איך אדם מדבר ובקיצור הכל יחסית, ובזה מובן הדרשות לענין "מה נאמר" וכו'.

השם ברוך הוא יזכנו שגם אנחנו נהיה גדולים ביותר עם דגש חזק ולשים לב איפה צריך לעמוד ולהיות חזקים יהי רצון.

לסיום קושיא לעינין בשיטת הרמב"ן

דברכות התורה מתר"ג מצוות

יש מח' בין הרמב"ן לרמב"ם האם ברכות התורה מדאו' או לא. להרמב"ם רק ברכה מ"ז מדאו', ולרמב"ן גם ברכות התורה זה מדאו', שנלמד מהפסוק "כי שם ה' אקרא". ושואלים האחרונים אם הרמב"ן מונה את ברכות התורה לאחד מתר"ג מצוות מהפסוק הנ"ל א"כ צריך למנות עוד מצווה שהשומעים צריכים לענות אמן שהוא הסיפא של הפסוק "הבו גדל לאלקנו". ונשאיר את זה בצ"ע ותחשבו על השאלה הזאת.